

טעם מנהג מכירת כלי חמץ לגוי

בישול בכלים שיש בהם חמץ מלפני הפסח

חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, לפיכך, מי שהשאיר כלים שיש בהם ממשות של חמץ, ובישל בהם לאחר הפסח, אם אין שישים כנגד החמץ, התבשיל אסור בהנאה. אבל אם יש שישים בתבשיל, כנגד החמץ, התבשיל מותר בהנאה. וכל זה בחמץ שנראה לעין, אבל חמץ שבלוע בכלים, אפילו אם אין שישים בתבשיל כנגד הבליעה של חמץ, כגון כלים שבישלו בהם הרבה חמץ ובלוע בהם הרבה חמץ, מותר לבשל בהם לאחר הפסח. והטעם בזה, כיון שלהלכה, חמץ שעבר עליו הפסח מהתורה מותר בהנאה, אבל חכמים קנסוהו לאסור בהנאה כיון שעבר על איסור בל יראה ובל ימצא, וכל זה רק על חמץ בעין, אבל חמץ בלוע בכלים אין בו איסור בל יראה ובל ימצא, לפיכך גם לאחר הפסח אין איסור בבליעת חמץ בכלים שעבר עליהם הפסח. ומטעם זה מותר לבשל לאחר הפסח בכלים שיש בהם הרבה מאוד בליעת חמץ, אפילו שיש בליעה של יותר משישים כנגד התבשיל. לפיכך, מעיקר הדין צריך רק להזהר לשפשף היטב את הכלים שהיה בהם חמץ, כדי שלא ישאר חמץ בעין בכלים, אבל אין לחשוש לבליעת החמץ בכלים. ובזה יובן היטב לשון השולחן ערוך: "קדירות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה, אפילו אותם שעושים בהם דייסא ומיני קמחים, משפשפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם, ומותר להשתותן לאחר הפסח להשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו" ע"כ.

טעם מנהג העולם למכור חמץ לגוי

והנה מכירת חמץ לגוי מקורו בגמ', ושם מדובר מישראל שמוכר לגוי חמץ גמור, כדי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא. ואנו אין נוהגים למכור חמץ גמור לגוי רק בהפסד מרובה, כיון שיש לחשוש כמה חששות במכירת חמץ, שיתכן שאינם מועילים כנגד איסור חמץ גמור, ורק בהפסד מרובה מתירים למכור חמץ גמור. ואף על פי שלא מניחים חמץ גמור בבית, נהגו כל ישראל למכור חמץ לגוי. והטעם בזה, הוא בעיקר מפני הכלים שלא ישתמשו בהם לאחר הפסח, ויתערב חמץ הכלים בבישול לאחר הפסח. אבל לאור המבואר צריך טעם במנהג זה, שהרי כבר נתבאר שאין כל חשש לבשל בכלים לאחר הפסח, ודי לנקות את הכלים היטב. אבל טעם המכירה, שחששו, אולי לא שפשו היטב את הכלים, ונשאר חמץ בכלים, וכשיבשל בהם לאחר הפסח יעבור איסור. כמו כן יש שחששו להניח ברשותם אפילו בליעה של חמץ בפסח, לכן מכרו לגוי את הכלים. ומזה פשט המנהג למכור את כל הכלים לגוי.

מדוע כלים שמכר לגוי אינם צריכים טבילה

אבל צריך לתת טעם, מדוע כלים שנמכרו לגוי בפסח אינם צריכים טבילה לאחר הפסח, והרי כל כלי של גוי טעון טבילה, וכיון שנמכרו לגוי צריכים טבילה. וכמה טעמים נאמרו בזה, יש אומרים שמחמת חשש זה אין מוכרים לגוי את הכלים עצמם, אלא את החמץ שעל הכלים בלבד, וכך כתוב בשטר מכירה של הרבנים, ולכן אין הכלים טעונים טבילה, כי לא מכרם לגוי. ולפי אלו שסוברים [מובא לעיל] שראוי למכור אפילו בליעה של חמץ, אי אפשר לומר שמוכר לגוי רק את החמץ שעל הכלים, מכל מקום אין הכלים טעונים טבילה, כיון שאין מוכרים את הכלים עצמם, אלא את הבליעה שבכלים בלבד. ולמעשה, אם מכר את הכלי עצמו, ולא פירש שמוכר רק את הבליעה או את החמץ, יעשה שאלת רב, האם הכלים צריכים טבילה כי יש בזה כמה שיטות.

מכירת חמץ רק על ידי רב מוסמך

ומטעם זה, ומעוד הרב טעמים, אסור למכור חמץ לגוי אלא על ידי רב קהילה. כיון שמי שאינו בקי בהלכות אלו, יכול בקלות לעבור באיסורים בלא ידיעה, לכן ראוי להזהיר שלא ימכור אף אחד את חמצו לגוי אלא על ידי רב קהילה מוסמך לזה. וכיון שיש הרבה טירחא על רבני קהילות במכירת חמץ לגוי, נהגו לשלם לרב שכר טירחא.

תמצית ההלכות: א. בישל לאחר הפסח בכלים שנשאר בהם חמץ מלפני הפסח, אם יש שישים כנגד החמץ, התבשיל מותר. ואם אין שישים החמץ אסור. ב. בישל לאחר הפסח בכלים שיש בהם הרבה בליעה של חמץ, אפילו אין שישים בתבשיל כנגד הבליעה, התבשיל מותר. ג. נוהגים שלא למכור חמץ גמור לגוי רק בהפסד מרובה, ואם יש לו הפסד מותר, יעשה שאלת רב. ד. נוהגים למכור את הכלים לגוי מחשש שלא ניקו כראוי את החמץ שבכלים. או מטעם שיש לכתחלה לא להניח בבית אפילו בליעה של חמץ. ה. אם מכר חמץ אצל רב, אין הכלים צריכים טבילה, כיון שנוסח שטר המכירה הוא באופן שלא מוכר הכלים עצמם, רק את החמץ. ו. יש למכור חמץ רק אצל רב קהילה מוסמך לזה.